

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2010 VASARIO 20 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 34(8)

IV gavėnios sekmadienis

(Jn 3, 14–21)

Jėzus pasakė Nikodemui:

„Kaip Mozė dykumoje iškėlė žaltį, taip turi būti iškeltas ir Žmogaus Sūnus, kad kiekvienas, kuris jį tiki, turėtų amžinąjį gyvenimą.“

Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris tiki, nepažūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą. Dievas gi nusiuntė savo Sūnaus į pasaulį, kad jis pasaulį pasmerktų, bet kad pasaulis per jį būtų išgelbėtas. Kas jį tiki, tas nebus pasmerktas, o kas netiki, jau yra nuteistas už tai, kad netiki Dievo viengimio Sūnaus.

Teismo nuosprendis yra toksai: atėjo šviesa į pasaulį, bet žmonės labiau mylėjo tamsą nei šviesą, nes jų darbai buvo pikti. Kiekvienas nedorėlis neapkenčia šviesos ir neina į šviesą, kad jo darbai aiškėtų neišeitų. O kas vykdo tiesą, tas eina į šviesą, kad išryškėtų, jog jo darbai atlikti Dieve.

VARGAS DĖL MEILĖS

„Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų...“ Kiekvieną kartą griebiu tą sakinį lyg didžiausią atradimą. Liuteris sakęs, kad čia telpa visas Naujasis Testamentas. Esą jo vieno gana Gerajai Naujienai išreikšti. Man irgi gražu ir didinga iki pamišimo. Nebaisu nusiskiesti, nes antai pats popiežius savo pirmojoje enciklikoje apdainuoja meilę, dieviškąją ir žmogiškąją. Jo tai jau niekaip neįtarsi sentimentalumu. Kai pagalvoji, kad čia Jėzaus katekizmo pamoka Nikodemui, viskas dar aiškiau susidėlioja į savo vietas. Rodos, leisk meilės vardui kuo garsiau skambėti mūsų bažnyčiose, vis kartok jį kaip pagrindinį išganymo motyvą, kaip vienintelę tiesą apie Dievą, ir bėgint sužaliuos mūsų tikėjimo darželiai. Kam dabar gali imponuoti rūstus ir pagiežingas kareivijų Viešpats? O štai nuo minties apie mylintį Tėvą atsiverčia net labiausiai užkietėjusios sielos. Dievo meilę skelbiantys kunigai suburia minias, uždega jaunimo širdis. Man pačiam Šventasis Raštas iš tiesų pradėjo kalbėti tik tada, kai raudonu pieštuku pasibraukiau žodį „meilė“.

Tačiau Evangelija, ko gero, mus rengia kitokiam scenarijui. Pasaulį pamilusio Dievo apreiškimas anaipol nežada žemėje visuotinės meilės karalystės ir širdžių nušvitimo. „Žmonės labiau mylėjo tamsą“, – ištariama tuoj pat po anų Liuterį pavergusių žodžių. Ir tai ne šiaip pastabėlė skliausteliuose, praskiedžianti iliuzijas apie lengvą Kristaus pergalę. Ne meilės apologeto atodūsis susidūrus su realybe. Tai pateikiama kaip teismo nuosprendis, tvirtas ir amžinas. Žinia, kad esame mylimi, kad Jėzus atiduotas mums išgelbėti, o ne pasmerkti, eina išvien su pranašyste, jog daugeliui nuo to nebus nei šilta, nei šalta. Ir netgi tada, kai tariasi viską teisingai supratęs ir perėmęs, tebėra palikta galimybė neatlaikyti to, kas sudėta į Dievo meilės ženklą.

Visada bus truputį šurpu nuo tokios meilės, kuri tik atiduoda, tik apreiškia save ir tarsi suakmenėja. Niekaip kitaip savęs nepatvirtina, išskyrus aną kančios ir siaubo paveikslą. Iškelia ant kryžiaus Žmogaus Sūnų ir lieka laukti. Toliau nei bučinių, nei meilės laiškelių kaip per Valentino dieną. Tarsi susitaikoma su pamiltojo pasaulio tamsa ir nemeile. Tarsi to vieno vienintelio ženklo – iškeltojo Žmogaus Sūnaus – turėtų iki laikų pabaišos pakakti tiems, kurie pasiryš būti tiesoje.

–is–

Iš knygos „Postilės“, 2009.

Dalios Mataitienės scenografijos fragmentas S. Gedos ir J. Vaitkaus spektakliui „Strazdas – žalias paukštis“.

* * *

Priklaups žvaigždė ant slenksčio lyg sėjėjas,
Nulenkus žilą galvą spindulių,
Ir bus visi vaikai namo parėję,
Apgavę mirtį ir aplenkę vėją,
Sugrįžk, sugrįžk nežinomu keliu.
Sugrįžk pro vystančias dienų alėjas
Į mano skausmą kelrode strėle,
Štai rauda guolis, sidabru užliejęs
Akis ir vardą. Tu, kurios gailėjaus,
Sugrįžk ugninga dykumos gėle.
Priklaups žvaigždė, išvydus ryto veidą,
Nulenks bežiedį sodą spindulių.
Pasaulio paslaptį staiga pakeitęs
Nesugražinamas stebuklo aidas
Liepsnos rasa ant gyvasties dyglių.

Leonardas Gutauskas

Kitame numeryje:

- 2010 m. Vilniaus knygų mugė.
- R. Kazlo spektaklis „Geležis ir sidabras“.
- Juditos Vaičiūnaitės poezija.

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. J. S. IV gavėnios sekmadienis. Vargas dėl meilės.
- 2-as psl. Vytautas Visockas. Nacionalisto dienoraštis.
- 3-as psl. Aidas Marčėnas. Eilėraščių dienoraštis...
- 4-as psl. Gintautas Kažemėkas. Atrasta Lino Brogos fotografija.
- 5-as psl. Pranas Visvydas. Viskas vyko Lietuvos miške.
- 6-as psl. Laima Apanavičienė. Istorijų gaudymas sapnuose.
- 8-as psl. Juozas Žitkauskas. Nebeverti, bet pradėti džiaugtis.

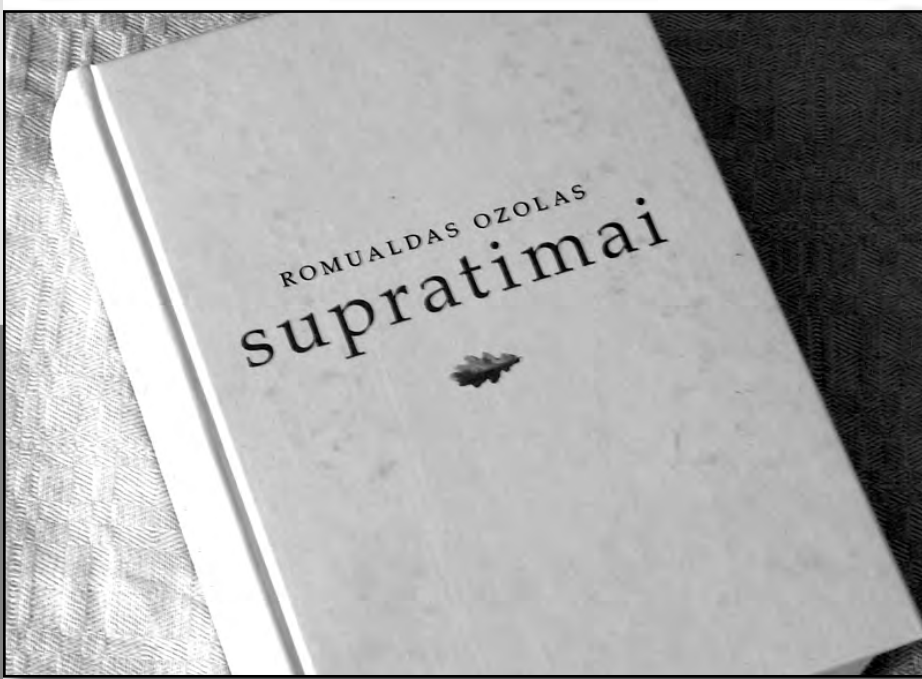
Nacionalisto dienoraštis

VYTAUTAS VIŠOCKAS

Knygas skaitau nuolat. Lėtai ir tik geras knygas. Apie jų gerumą sprendžiu iš kitų knygų, patikimų recenzijų, bičiulių pasiūlymų. Seniai skaičiau knygą, kuri būtų padariusi tokį didelį įspūdį. Maniau, kad Romualdą Ozolą šiek tiek pažįstu. Ne vienerius metus buvome kartu: „Tauro“ bendrabutyje, Vilniaus universiteto auditorijose, „Minties“ leidykloje... Man skirtuose „Supratimuose“ jis taip ir užrašė: „buvusiam kartu“.

Užverčiau 730-tą puslapį ne su palengvėjimu, o apgailestaudamas, kad baigėsi kasdieninis bendravimas su mąstytoju, kurio iki šiol nepažinau, nors daug metų „buvome kartu“. Su tuo pačiu R. Ozolu, atėjusiu iš daugiakūkstantinių Sąjūdžio mitingų, parlamento tribūnų, valdžios kabinetų, ir visai kitu, kurį pažinti būtų labai naudinga ypač tiems, kurie mitinguose, susirinkimuose jo nematė ir negirdėjo, o šiandien jau ima valdyti valstybę.

Jeigu norite suprasti, kas XX amžiaus pabaigoje ir XXI amžiaus pradžioje dėjos ir dedasi pasaulyje ir Lietuvoje, kur link einame – ši knyga jums labai pravers. Neskubėkite sakyti: aš pats viską matau ir suprantu. Net ir tokiu atveju R. Ozolo supratimai jums bus ir įdomūs, ir naudingi. „Iš daugiau kaip dviejų tūkstančių puslapių čia atrinkta tai, kas labiausiai atliepia šiandienines mūsų savivokos reikmes ir skatina mąstyti kartu“, –

rašoma „Pratarmėlėje“. Viename straipsnyje neįmanoma aprėpti visko, ką R. Ozolas „suprato“ beveik per visą sąmoningą savo gyvenimą – per penkis dešimtmečius.

1964.03.21 dienoraštyje autorius įrašė: „Mąstyti – reiškia netikėti“. Ir eina per Žemę, per epochas ir civilizacijas, tautas ir valstybes netikėdamas, t. y. mąstydamas apie gamtą, žmogų kaip gamtos dalį, gyvenimo prasmę ir beprasmybę, pasaulio likimą... „Taip, einu nuošaly, vienas, bet abejoju, ar rastų kas tipišką mano kartos atstovą ta prasme, kad nuosekliausiai ieškojau ir tebeieškau tiesos“ (1973 m.). Dėl tiesos jis nevengia ginčytis su didžiais pasaulio mąstytojais, karvedžiais ir politikais, nebijo reikšti savo nuomonės apie praeities ir dabarties politinius, ekonominius, kultūrinius, religinius įvykius, jų požymius, nes tai juk dienoraštis, užrašai sau, būtent dėl to itin įdomūs kitiems. „Daugiausia čia to, ką galima vadinti gyvenimo būdo kritika ir įvairiais geresnio jo sutvarkymo projektais, – rašo autorius. – Tas motyvas eina nuo horizonto ligi horizonto, o pagrindinė jo linija yra pamažu išsąmoninama tautos laisvė. Viešojo opinija Nepriklausomybės šiandien vėl nebelaiko tautos laisvo buvimo būdu ir tuo šiuos supratimus vėl aktualizuoja.“

Štai ties tuo aš ir ketinu apsisototi. Nes ir man tautos laisvė, Nepriklausomybė svarbiau už bet ką,

nes ir aš bijau, kad einame į pražūtį. Europos Sąjunga, globalizmas, kosmopolitizmas – iš vienos pusės, ir valstybė, tauta, nepriklausomybė – iš kitos. Maždaug nuo pusės knygos šios temos R. Ozolui tampa vis aktualesnės. Juk jis vienas iš nedaugelio „ėjimo“ į Europos Sąjungą skeptikų. „Kad būčiau galėjęs pagyvoti, jog Antroji Respublika išsilaikys tik 14 metų! Niekada! O dabar štai aišku: šių metų gegužės 1 dieną, išsilaikiusi vos vos daugiau kaip keturiolika metų, Respublika baigsis, prasidės nauja sąjunga, šikart – Europos Sąjunga, o iš tiesų – sąjunga su Vokietija, kaip anais laikais po Tarybų Sąjunga slėpėsi sąjunga su Rusija. Toks staigus mūsų valstybės sunaikinimas kelia klausimų: negi Lietuvai amžinai lemta griuvinėti iš vienos priklausomybės į kitą? Negi išbarsčiusi savo imperiją ji prarado ir savo perspektyvą? Negi jai skirtos tik ilgesnės ar trumpesnės pabaigos konvulsijos?“ – rašo R. Ozolas 2004-ųjų balandžio 28 dieną. Jis mano, kad baisiausias po 1990 metų Nepriklausomybės atkūrimo patirtas pralaimėjimas yra mūsų nesugebėjimas rasti geresnės išeities, nei, vos išsivadavus iš vienos sąjungos, stojimas į kitą. „Tai dar baisesnė priklausomybė, nei buvo ištikusi mus Liublino unijos metu!“

Tačiau bent artimiausiu metu bus taip, kaip yra. Tad ką daryti? „Lietuva, be abejo, atras savo veikimo būdus ir Europos Sąjungoje, išryškės ir naujieji jos kontūrai. Tačiau, kad tai būtų gyvybiškas darinys, reikia neužmiršti trijų banginių: žemės, tautos ir kalbos, jie turi likti mūsų. O prieš juos užsiimta taip klastingai ir taip esmingai, kad išsaugoti juos bus nepaprastai sunku: nėra nei supratimo, kad šitai reikia daryti, nei noro, nei sugebėjimų, nei institucijų, nekaltant apie kokį nors ilgalaikį projektą.“ Šiuos susirūpinimo žodžius R. Ozolas užrašė 2004-aisiais.

Ką čia bepridėsi? Nebent tai, kad gyvename 2010-aisiais, ir per šešerius metus nei supratimo, nei noro, nei sugebėjimų nepadaugėjo: ir žemės, ir tautos, ir kalbos šiandien turime žymiai mažiau, negu tada, kai R. Ozolas (ir ne tik jis!) ėmė skambinti pavojaus varpais. Kai entuziastingaiėjome į Europos Sąjungą, matėme tik privalumus, tik naudą. R. Ozolas matė tai, ką kai kurieėjimo entuziastai tik dabar mato. Dauguma ir dabar nenori matyti. Ėjome, kad negrįžtume? Pusė milijono jau nežino kelio atgal. Kol kas kinai jų vietos dar neužėmė, bet liberalai, globalistai, kosmopolistai pasirūpins, kad užimtų. O iš kur šitų tiek daug priviso? R. Ozolas mano, kad tai vakarykščiai komjaunuoliai. „Kosmopolitizmas – taip pat tautiškas. Kosmopolitizmas yra betautis patriotizmas, betautis tautiškas... Visi kosmopolitai pripažįsta savo tautinę kilmę. Retas tėra 'juristo sūnus'. Tačiau visi jie nepripažįsta savo įsipareigojimų tautinei kilmei ir tautybei, taigi ir tautai... Kosmopolitizmo galingumą parodo konkretus kosmopolito elgesys. Kad ir ką kalbėtų apie gerį gyventi 'be tautos', jis renkasi vieną iš jų – kokią nors emigrantų tautą, kaip T. Venclova JAV, arba bastūnų, kaip V. Žirinovskis pasirinko Rusiją, ir jas šlovina pagal nustatytą 'garbės kodeksą' (1995 m.). Apie šitą padermę „Supratimuose“ rasite ir daugiau taiklių pastebėjimų.

Rašytojas ir filosofas Romualdas Ozolas.

„Globalizacija yra itin pavojinga, itin baisi okupacijos forma. Ji kraują išleidžia be dūrio ir šūvio – išsiurbdama kaip dėlė ar vampyras. Ji marina be teismų ir nuosprendžių – prišliaužia, apsirango ir uždusina. Jos epidemija nebauginanti – kaip gripas, nors išpjauna daugiau nei maras. Tas jos siaubingumas – pati globalizacijos prigimtis: pavergianti kapitalo galia. Kapitalas yra ir idėja, ir turtas, jis gali būti ir labai spekuliatyvus, ir nepaprastai konkretus, taigi, prieinantis prie kiekvieno ir kiekvienam darantis poveikį. Jis įveikia ir turtuolį, ir vargšą. Sudaryk kapitalu, kurio apimties didesnės už nacionalinių valstybių biudžetus, disponuojančių asmenų grupę ar grupes – ir turėsi ginklą prieš visą pasaulį. O dar sukurk tokias tarptautines tvarkas, kurios netrukdytų kapitalui veikti – ir pasaulis bus tau po kojom. Tokios tvarkos PPO, PB, TVF pavidalais jau egzistuoja ir veikia. Ir kolei kas nėra, kas galėtų joms pasipriešinti. Globalizacijos jėga – kapitalo klasta“ (2004 m.).

Nėra kas galėtų pasipriešinti, o Lietuvoje nėra net norinčių apie tai garsiai kalbėti. Vilius Bražėnas, Romualdas Ozolas... Kas dar? Jų balsas žinia-sklaidoje nepageidaujamas, balsas tyruose. O kraujo tautos kūne vis mažiau ir mažiau.

***

Ilgai galvojau, kaip pavadinti šį rašinį. R. Ozolas – ir Kovo 11-osios akto signataras, ir buvęs vicepremjeras, ir Centro partijos įkūrėjas, ir filosofas, filosofinės (ir ne tik) literatūros leidėjas, ir istorikas, ir buvęs TSKP narys, ir buvęs LKP CK narys, ir publicistas, ir politologas, ir beletristas... Visų jo titulų ir darbų į pavadinimą nesurašysi, o vienas kuris neperteiks esmės. Pagaliau! R. Ozolas – nacionalistas! Visas jo gyvenimas, visi jo darbai, sprendžiant ne tik iš dienoraščio, persisunkę nacionalizmu. Iš pagarbos tėvui kurį laiką save vadinęs latviu (motina lietuvė), visą gyvenimą jis „sirgo“ Lietuva, lietuvių tauta, ir juo toliau, tuo labiau ta „liga“ darosi mirtina. Sprendžiant iš „Suvoikimų“, vos ne kasdien R. Ozolasėjo į tautą, buvo su ja, galvojo apie jos likimą, dirbo ir tebedirba jai. Žinau, ne kiekvienas šiems žodžiams pritars. „Ieškodamas atsakymo, kaip man gyventi, aš visų pirma turėjau atrasti, kad turiu tapti lietuviu (ir tapau – visų pirma neformaliai, o paskui ir formaliai – pakeisdamas tautybę pase), o paskui ir partiniu. Visada pirma buvau lietuvis, o paskui partinis. Partiniu tapau todėl, kad galėčiau būti didesniu lietuviu! Ar suprasit jūs tai, vargšai mūsų šiandienos partorgai?“ (1991 m.).

Labai svarbu, kad šiandien jis nebijo, nesigėdina pasakyti: aš esu nacionalistas! Ar galite įsivaizduoti, kad, pavyzdžiui, jo bendražygis ir geriausias draugas Vytautas Landsbergis save pavadintų na-

AIDAS MARČĖNAS EILĖRAŠČIŲ DIENORAŠTIS...

ATVIRAI

ir netgi dabar, kai jau dvelkia
senatvė ir vis daugiau tų
kuriuos myliu, tegaliu susitikti
vaizduotėj ar vėtroj

sapnų – kaip žaltvykslę iš pelkių
kaip karį, kuris pakariautų
šventajam kare

evangelinio pavasario Kurukšetroj

juk norėtysi vėl suvilioti
kokią palaikę eilutę –
pilną šaltos šviesos, sklidiną šilto vėjo

lengvą, tarytu mergiotę
kuri dar leidžia pabūti
trumpam – nepaisant, kad baigęs

nežinant, kad prasidėjo

PELENINĖ BRONIUI SAVUKYNUI

ne duona,
ne vardas,
ne vynos...
pribarstęs visur pelenų,
ką veikė Bronys Savukynas
bažnyčioj šventųjų Jonų?

ir ką tartum kūną ir kraują
evangeliškai su mišiomis
paguldė į Viešpaties saują
Antakalny po pušimis?

ką ten apklojo vainikais
ir kalbomis, kaip reikia,
profesoriais, katalikais,
pavasariu šiuo tingiu?..

ironija mano, ką veikiam
čia, kur beveik tikiu?

TRENIRUOTĖ

*iš ryto pliaupė, vakarop nušvito,
klausiausi Bacho, Borgesą varčiau
ir vyliausi, kad kas įkvėps ir šitą
beprasmišką krutėjimą, tačiau*

*jokios žinios, jokios anapusbės
...nutrūksta čia, tamsa; dabar tęsiu:
kažkokios skaidrios švytinčios esybės
vis reikalauja sielos judesių*

SONETAS SIGITUI GEDAI

*John Coltraine'o maniera –
poete didis, sveiks! ir kas ten žino,
kiek ištarta, o kiek tiktai taries...
kažkokios pelkės, žemumos, ištvinus
neaišku kas, iš įpročio Neries*

vardu vadinkim, debesys, iš švino,
paširpę erdvės, sieloms nejauku
paklydus skradžiai nykiose mašinų
kapinėse, tačiau su šuniuku

šiek tiek šviesiau; jau panašu, kad čia
į amžinybę įteka kančia,
kely drėkinus sodus malonumų

šokt ratais su Sokratais ir su křišnom –
juodais varnėnais, švilpiančiais tarp vyšnių
kraujo mėlynumo

LAIMĖ

*Skriedami jie taip stipriai įkaista, kad priverčia
orą švytėti ir visiškai jame sudega. Šie švytintys
pėdsakai ir vadinami krintančiomis žvaigždėmis.
Išvydus krintančią žvaigždę, reikia sugalvoti norą.
Iš Didžiosios atsakymų į vaikų klausimus knygos*

šįkart Medžiūškėse, Palūšės
parapijoj, Europos šiaurėj
(kur verda Kurukšetros mūšis –
tiek pat garbingai, kiek ir žiauriai),
gale galaktikos verpeto
savo gyvenimą nerangų
gvildenęs penkiasdešimt metų
vis dar žiūrėdamas į dangų

rugpjūčio mėnesį, tikėtai
įplaukęs orbita į lietu
trasuojančių meteoritų –
galvoki norą!

– kad nenoriu....
na gal tik vėl išvyst kaip oriai
dar vienas – švyst
Ir nenukrito

Į TEMĄ

per baltos, per stambios! tokių
chrizantemų, kokios būdavo mūsų
jaunystėje, šiais laikais nebebūna

prie mūrinės tvoros palei šaudyklą
krentant snaigėms jos boluodavo
skirtos pirmiesiems ramiems
susimąstymams

apie tolimą,
nerealią, dar beveik neįmanomą, bet
universiteto botanikos sodo kūrikui
šitaip dosniai, šitaip slapčia
jau dovanojančią

šitiek grožio, šitiek nemirtingumo

PAVASARIS

*Fair is foul, and foul is fair:
Hover through the fog and filthy air.*

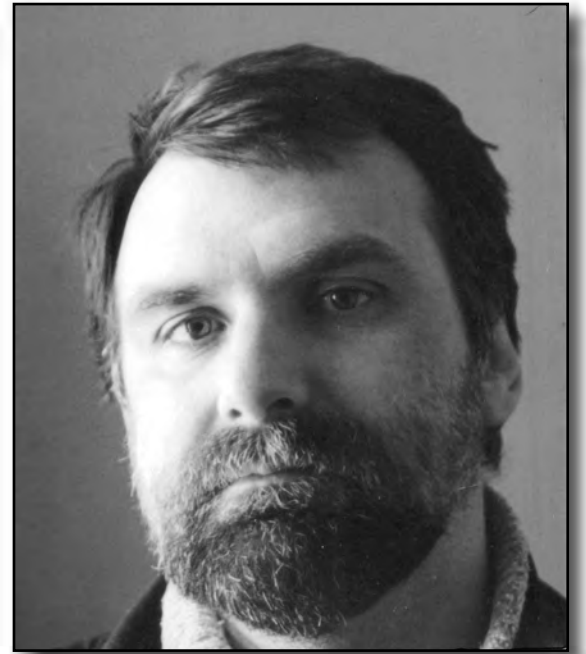
William Shakespeare „Macbeth“

Daivai, Renatai, Laurai Sintijai

išgyvenusios žiemą

trys rašytojos prie apvalaus staliukėlio šviesiau-
siam kavinės kampe, kur švenčiant atkopusią
saulę

skirtinguos jų bruožuos prasikala bendras vardik –
lis – iš žemės geliančių gelmenų, iš atitirpančio
įšalo

Alio Balbierius nuotr.

iškeltos akmenų to, į kurį neįmanoma prisibelsti

paslapties nesuvokiamo moteriškumo

neįžvelgiama, neįsameninama tamsa, sugniau-
žusi milijardus neišsipildymų, siaubas

vertas ramaus susitaikymo, nuolankios pagarbos
ir mano

nedalomos, nebedalijamos meilės

SONETAS SU BATAIS

*– paauglystėje įspūdį darė Juozo Miltinio
teiginys, jog aktorius turi būti ir filosofas,
ir akrobatas –*

kaip ieškančio teisybės anonimo
beprasmiškas skundas į Kosciuškos gatvę,
iš pramanų ir iš prisiminimų
galų gale susideda senatvė,
kuri beveik užmiršta, kad gyvybė
yra suma ir panaši į sumą
to, ką žinai, mums tariant amžinybę
ir ką jauti, jiems tylint laikinumą

ir tos mirties, kuri tėra mirtis ta –
kaip atimtis, skyrybos paskutinės
čia filosofo, čia jau akrobato,
bet – kiek bežvelgtum į save – artisto:
bangos ir kūno, dūmo ir suktinės,
ir taip toliau – ligi van Gogho batų

TAI, KĄ GALĖTUM TURĖTI

pirmojo šiais metais pakąsto
krintančio lapo tyloj
staiga išgirsti, kaip iš vienos sekundės

laikas, tartum į ką tik praėjusio
pėdą, garma į kitą
sekundę – per žodžių slenksčius į ten,

kur dar nieko nėra: ir nėra
kito pasaulio – nei mirusiems,
nei gyviesiems

Atrasta Lino Brogos fotografija

GINTAUTAS KAŽEMĖKAS

Sklaidau Lino Brogos pokario fotografijų negatyvų archyvą. Vos keleri metai buvo praėję po oficialios Antrojo pasaulinio karo pabaigos, dar vyko partizaninis karas, o jis jau važinėjo po Lietuvą su fotoaparatu. Kelių ir tiltų projektuotojo darbas pradėjo vedžioti jį po Lietuvą. Duobėti kaimų keliukai virto žvyro vieškeliais. Kryžių ir jų likučių – pilna aplinkui. Nuošalūs senkapiai tapo pravažiuojami. Sakralinį paveldą Linas Broga regėjo kiekvieną dieną. Iš Lino laiškų, užrašų matyti, kokiomis aplinkybėmis jis fotografuodavo. Keliadavo atvirais sunkvežimiais, tekdavo purvynais bristi kiaurais ar net skolintais batais, užkandus batono su vandeniu. Skurdi realybė neužgožė Lino siekių. Siela alko visai ko kito, akis savaimė ieškojo ko nors šviesesnio, kas teiktų atgaivos.

Po gero dešimtmečio (!) Lino Brogos pėdomis pasekė kiti fotografai, kurių nuotraukos gulė į mums visiems žinomą Lietuvos liaudies meno albumų rinkinį. Dalies kryžių, koplytstulpių, kuriuos užfiksavo Linas, pastarieji jau neberado. Vis pagalvoju, kaip įvardinti jo savarankišką iniciatyvą rinkti ir fiksuoti lietuvių padėkos ženklų paveldą, kokios vidinės paskatos veikė, kad Linas Broga pradėjo fotografuoti nykstančius kryžius, koplytstulpius. Daugelio jų buvimo vietą šiandien

atskirti supuvusį tvoros stulpą nuo sutrūnijusio kryžiaus stumens?.. Kaip?

Tas ilgesys, kurio mes ieškome debesų karalijoje ar žvelgdami į žmogaus akis, ryškiai matomas Lino nuotraukose. Jam buvo būdingi tokie jūtimai, jis mokėjo „skaityti“ kryžiaus, koplytstulpio ar bažnyčios aurą, nes pats savyje buvo pasistatęs dvasios bažnyčią.

galima atrasti pagal sąsiuvinėje paliktus įrašus, nusakančius vietovę, kadro ekspozicijos trūkumus, fotografavimo, oro sąlygas.

Tai atveria Lino kruopštumą ir pareigingumą. Klausimas: kokia ta pareiga? Netolimoje istorijoje apie mistines šiems laikams pareigas galvojo dažnas meno žmogus. Trys iš jų – puoselėti lietuvių dailę, lavinti Lietuvos žmonių dailės skonį, rinkti dailės darbus įvairiuose žmonių tvėrmės apsiėškimuose.

Liną pasišventė kultūrininko darbu. Jis fotografavo amžinai gyvuojančių vertybių ženklus. Jis rašė: „[...] kaip kadaise puldavau su aparatu į gamtovaizdžius ir įdomius miestus. Atrodė pasigrobsiu amžiais susikaupusį grožį ir turėsiu visada [...] Saviraiškos tikslų nesiekė dauguma kitų kultūrininkų, kurie pokaryje fiksavo partizanų gyvenimą, rašė eilėraščius, kūrė apsakas, muziką. Jie kūrė Lietuvą iš romantiškos praeities žymių.

Fotografuodamas kryžių liekanas, Linas nerūškino atskirų detalių. Jam svarbu buvo perteikti kryžių ir koplytstulpių buvimo natūralumą. Nuotraukose siekė perteikti visumą su tolimu horizontu, kryžiai čia „išgyvenę“ į peizažą su tolstančiu keliu. Galbūt tokiomis priemonėmis jis ieškojo lietuviško žodžio atitiktens, galinčio nusakyti žmogaus dėkingumą. Kaip jis būtų įvardijęs ilgesingus kryžių peizažus savo fotografijose? Kaip mes galime pavadinti mūsų tautos gebėjimą

Koplytstulpiai, dievdirbystė

Kartkartėmis išskylanči kryždirbystė – tai istorinis dėsningumas. Vienas išaugęs kryžius išaugindavo kitą. Vienas išdrožtas šventasis virsdavo kitu, panašiu. Vienas nukopijuotas rūpintojėlis tapdavo nebepanašus į pirmąjį. Vyskupai barė tautą, kad nemokšos dievdirbiai šventųjų atvaizdus bjauruoja; užtat ir šiais laikais nenoriai šventinami kryžiai, pastatyti bendruomenių pastangomis. Tikėjimo ir Atlai-

dumo simboliai kreivais veidais ir neproporcingomis figūromis radosi iš žmonių dvasios. Žmonės, siekdami savo laimės, pirmiausia jautė dėkingumą. Dėkingumas Lietuvoje virto kryžiais pakelėse ir kryžkelėse. Nesudarinėta planų, kokių kryžių kurti ir kur koplytstulpį statyti. Žmonės jautė, kada laikas dėkoti gyvenimui ir kurioje žemės vietoje turi atsirasti padėkos ženklas.

Atėjo laikas, senieji kryžiai griuvo, nauji neatsirado. Toks svyrančių kryžių liekanų peizažas dailėje tapo skausmingais paveikslais, fotografiniais atspaudais.

Mokytojai

Liną buvo puikus piešėjas. Pamačiau jo, keturiolikmečio, piešinius – ir susigėdau. Aš per gyvenimą nepažinau tiek spalvų derinių, kiek tas vaikas įtrynė į popierių, iki sulaukė keturiolikos. Už vaikystėje įgytas žinias jis buvo be galo dėkingas Dusetų pradinės mokyklos mokytojui Petriui Kuzmickui. Būdamas aštuoniolikos, studijavo senovės filosofiją, rašė apie žmogaus asmeninių savybių tobulinimą. Išgyvenęs nacionalinio romantizmo mene idėjas,

Liną labai aiškiai sugebėjo atverti žmonių užkoduotus simbolius. Tai dar viena priežastis, kodėl jo fotografuoti kryžiai taip skiriasi nuo vėlesniais metais fotografuotųjų chrestomatiniame Lietuvos liaudies meno albume.

Liną nuo vaikystės domėjosi lietuvių dailės ir kultūros šviesuolių gyvenimu. Jaunystėje išgyventas Lietuvos atgimimas, Čiurlionio, Žmuidzinaičiaus Lietuvos dailės draugija, Visuomio Romuvos įkūrimas gretimose apylinkėse Linui buvo tarytum nebyli nutartis, kaip reikia gyventi ir ką reikia nuveikti. Jis jausmu gaudė prasmingiausias mintis, žodžius ir vaizdus, kurių netektų išsižadėti ateityje. Jausmu pagrindė būsimus savo poezijos ir išminties vertimus į lietuvių kalbą. Linas sakė: „...Tuomet, neramiu karo metu, pirmąsyk perskaičiau Jurgio Baltrušaičio eilių. Ir apie jį. Tuomet ir pajutau, kad turėsiu jį išversti. Būta mokytoju, inžinieriumi, dėstytoju. O Jurgis Baltrušaitis liko. Matyt jis ir buvo pirmasis mokytojas.“ Įpročių išugdyta valia Linas vertė Jurgio Baltrušaičio eiles keturis dešimtmečius.

Paslaptis

Po Lino Brogos gyvenimo atsiveria paslaptis, kad viskas, ką jis darė, buvo nesavanaudiška. Taip gyvena rytų atsiskyrėliai, skindami išminties ir dėkingumo gėles, slėpdami jų žiedlapius gyvenimo knygoje. Dėkingumas supaprastina gyvenimą iki grožio lygmens.

Liną puikiai jautė nykstančias lietuvių liaudies išminties gaires. Dažnai buvo tose vietose, kurios „pažymėtos“. Fiksavo, piešė. Taip pat ir literatūroje – vertė tai, kas „pažymėta“ išmintimi. Ieškojo vieno žodžio kitam žodžiui atskleisti.

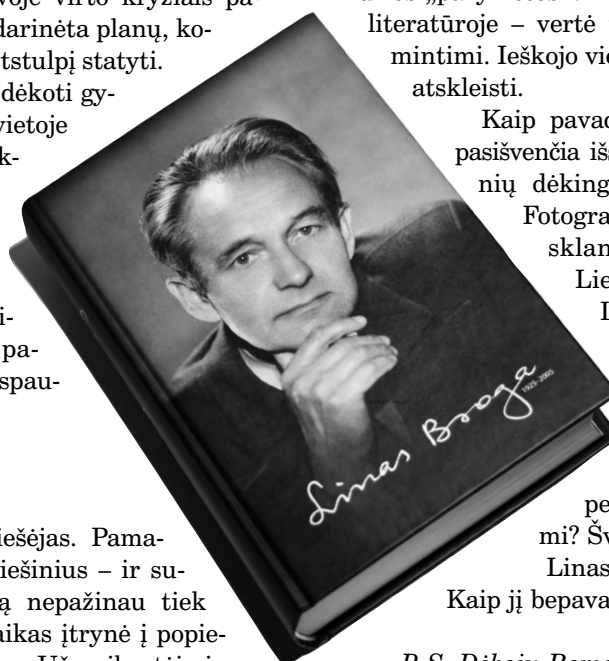
Kaip pavadinti tokį žmogų, kuris pasišvenčia išsaugoti primityvius žmonių dėkingumo ženklus ateičiai?..

Fotografu? Jis buvo visur, kur sklاندė šviesios žymiausių Lietuvos žmonių mintys. Lietuviškai tariami jo išversti Omaro Chajamo žodžiai šimtuose lietuviškų tinklapių. Kaip pavadinti žmogų, kuris į lietuvių kalbą išvertė persų išmintį? Išminčiu mi? Šviesuoliu?..

Liną Broga gyvas ir šiandien. Kaip jį bepavadinsi...

P. S. Dėkoju Romanai Brogienei už pasitikėjimą ir paramą, ruošiant Lino Brogos sakralinės fotografijos puslapį.

Panaudotos nuotraukos iš fotografijų parodos „Liną Broga. Sakralinio paveldo fotografija“. □

Viskas vyko Lietuvos miške

PRANAS VISVYDAS

Scenos šonuose buvo matyti medžių kamienai. Viename tūnojo pelėda. Šen ir ten nukarusios šakos. Dešinėje – didokas grybas. Kairėje – eglaitė. Pačiame fono vidury švietė baltas, gana didelis mėnulio skritulys, būtinas vaidinimo turiniui. Na, ir girdėjosi veriantys miško garsai. Savotiška uvertiūra. Vidury, ant žemės, buvo matyti užklota skrynja.

Čia pakirdę muistėsi trys nuolatiniai miško įniamiai: Laumė su šluotele (Justina G. Brazdžionis), Voras Teisuolis (Rolandas Žukauskas) su tinkleliu, spalvingoji Gyvatė (Aušra J. Rosegard) su nuodinga pirštine. Jų fantastiškai aprangai ir rėksmingam grimui apibūdinti reikėtų profesionalaus madų žinovo. Nužygiavę į tą patį vakarą vykstantį „Grammy“ apdovanojimų spektaklį, jie būtų apgulti kamerų. Karnavalas! Ypač imponavo ilga gyvatės uodega. Ir siaubinga Laumės galva.

Kalbu apie Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salės sceną. Čia atsidūriau sausio 31 d., sekmdienį 3 val. p. p. pamatyti L. A. Dramos sambūrio sustyguotą vienaveiksmį vaidinimą „Mergytė ieško pasakos“. Scenarijų pagal poetės Ramutės Skučaitės pjesę parašė ir režisavo Edita Kliučinskaitė. Šeštadienį tuo pačiu laiku vaidinimas buvo parodytas lituanistinės mokyklos vaikams ir tėvams. Girdėjau, salė buvo pilna. Vaikai į fantazijas reagavo jausmingai. Ir netoli manęs sėdintis berniukas pradžioje iš baimės glaudėsi prie motinos.

O man – senoliui? Visų pirma rūpėjo sužinoti, kas yra šioji pasakų ieškanti mergytė. Ne jau režisierė surado dešimties ar dvylikos metų mergaitę – bręstantį vaidybos talentą? Juk Rūta Lee-Kilmonytė irgi savo karjerą pradėjo parapijos scenoje. Bet čia pasielgta kitaip. Vaidmuo buvo patikėtas itin jaunai atrodančiai aktorei Daivai Galinaitis (Kamarauskaitei). Ilgų distancijų bėgikei, šokėjai, švelniabalsei skaitovei. Ji tiko. Vaidybos raiška, balsu, magija pasižymėjo ir Justina B. Nestigo vingrumo nei Vorui – Žukauskui, nei Gyvatei – Rosegard. Šokti, suktis, šėlti, šūkauti jie sugebėjo pakankamai. Ir tiko miškui balsais ir judesiais. Savo mistiška povyza, apsigobęs baltom skraistėm, imponavo ir Vaiduoklis (Aistė Markevičiūtė). Gal šiušenančio vyriško balso aktorius būtų šmėkliškesnis, bet tai tik paika mano spėlionė.

Sėdėjau pirmoje eilėje. Pradžioje jaučiausi šiek tiek suglumęs. Nebuvau gi skaitęs nei originalios pjesės, nei E. Kliučinskaitės scenarijaus. Nesuskubau net perskaityti programos lankstinuke mažomis raidėmis atspausdintos vaidinimo santaraukos anglų kalba. Lietuviškos versijos nebuvo. Šiaip gi programėlė spalvingai graži, su meistrišku piešiniu viršelyje ir užrašu „Sveiki atvykę į pasakų šalį, kurioje Mergytė Ieško Pasakos“.

Pasirodo, tie trys prieš tai minėti charakteriai – Laumė, Voras ir Gyvatė – išdykaudami, raganiškos Laumės pakurstyti, atidaro Pasakų skrynją ir ištraukia tris maišelius su pasakomis. Pavagia. O pasakos priklauso Burtininkui, kurio tikslas yra nuolat džiuginti vaikus. Kaip dabar gyvens vaikai be pasakų? Dėl to Burtininkas sielojasi. Tik jo profilis rodomas apšviestame skritulyje, o aktoriaus Algimanto Žemaitaičio baritonas girdėti iš

garsintuvo. Byloja apie padarytą nuoskaudą ir pasakų reikšmę vaikams. Jo balsas iš garsintuvo mano ausiai tapo savotišku pamokslaujančiu dundėjimu. Kai ką supratau, kai ko ne.

Mergaitė, nesuradusi skrynioj pasakų, ryžtasi jų ieškoti. Vagišiai skubėdami dugne yra palikę savo magijos įrankius: šluotele, pirštine, tinklą. Tuo metu pasirodo geravalis Vaiduoklis. Suteikia mergaitei dvasingą ir diplomatiškai sumanią paramą. Sugražinti tiems trims vagišiams jų magijos įrankius. O jie savo ruožtu įdės atgal į skrynją maišelius su pasakomis. Voras ir Gyvatė tai padaro be matant, o Laumė priešinasi. Pagaliau ir ji nusileidžia ir prisipažįsta mėgstanti prieš miegą skaityti pasakas. Viskas baigiasi santarve. Mergaitė susidraugauja su Vaiduokliu. O savo būdo neigiamas savybes į gerąją pusę keičia Voras ir Gyvatė.

Be abejo, gamtos gyvūnai savo instinktų nekeičia. Bet jie čia sužmoginami, kaip būna gyvulinėse pasakose. Ir pjesės moralė taikoma mums, visuomeniškiems gyvūnams. Juk pasakose visada išryškėja pagrindinės nuodėmės ir pagrindinės bendravimo būtinybės. Laimėti turi gėris.

Daug čia girdėti įvairios šokių ritmo muzikos. Įvykių permainos pabrėžiamos šokiu ir daina. Programoje minimi muziką parinkę kompozitoriai Edan Gillen ir Ingrida Matula. Nurodomi dailininkai Rolandas Kiaulevičius ir Jūratė Jurgelionytė-Vilienė. Ir dekoracijų meistrai Lina Pukštaitė-Kundrotė ir vėl – Jūratė Jurgelionytė-Vilienė. Visi

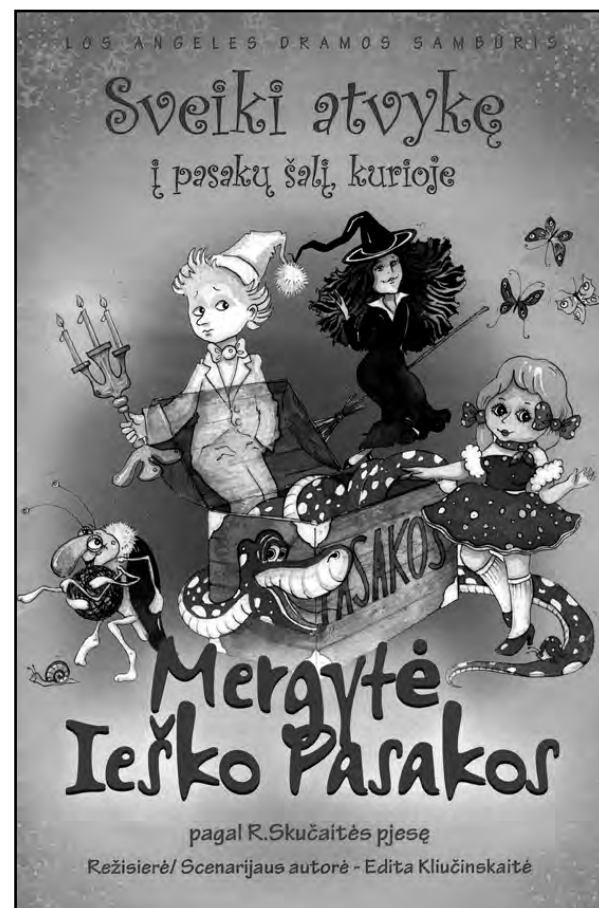
Voras, Laumė ir Gyvatė – pasakų vagys.

jie gerokai pasidarbavo, kad mažoje scenoje miškas atrodytų miškingas. Ypatingas „Oskaras“ tenka kostiumų ir grimų dizaineriams Aušrai Kriaučiūnaitei ir Aušrai J. Rosegard. Pastaroji rūpinosi ir sceniniais efektais. Reklamos specialistė buvo Raimonda Tamošauskaitė. Garso ir apšvietimo inžinierius – Amandas Ragauskas. Šv. Kazimiero parapijos medalių nusipelnė ir padėjėjai: Tomas Čevykinas, Raimonda Gintalienė, Karina Gasparyan, Reda Žvinas ir Margarita Vitkus.

Suomių kompozitorius Janas Sibelijus kartą

Nuotaikingos spektaklio akimirkos.

Spektaklio plakatas.

pasakė: jokiam kritikui niekada nebuvo pastatytas paminklas. Aš vis dėlto pridursiu: ir šioje suvaidintoje pasakėleje yra pageidautinų dalykų. Jaučiama daug ko sangrūda. Skubra. Pasirinkus lėtesnį tempą, pauzes, sakyčiau, tam tikrus ieškojimo daugtaškius, paslapties pauzes vaidinimas pailgėtų kokių ketvirčiu valandos. Dabar tęsiasi pusvalandį ir kelias minutes. Mažiau reiktų to Burtininko moralizuojančio dundėjimo. Daugiau ieškančios Mergytės sąlyčių su gamta. Jos sielvarto. Vaidinimas turi daug erdvės įvairovei. Dainoms, šiuolaikinei roko muzikai, darniems šokiams. Galimybės nepaprastos. Patinka man programos gale išspausdintas kvietimas: „Visi, kas pasaką myli ir tiki, ateikit pas mus ir kitą sykį!“

Tikiu ir aš, kad šis „kitą sykį“ netruks metus ar ilgiau. Suprantu, nelengva suurti žmones spektakliui iš atokių L. A. apskrities kampų. Bet menas į sunkumus neatsižvelgia, vis paklūsta idėjos magijai. Sveikintinas ilgametis L. A. Dramos sambūris ir jo pirmininkė Ema Dovydaitytė. Jie į šį vaidinimą įtraukė ir patyrusius „Just millin’ around“ teatro žmones. Džiugina ir jaunos režisierės Editos Kliučinskaitės kūrybingumas. Nūdien parinkti pjesę ir supinti įdomų scenarijų ne taip jau lengva. O čia gi išėjo dalykas, kurį „mielai žiūrės vaikai“. □

ISTORIJŲ GAUDYMAS SAPNUOSE

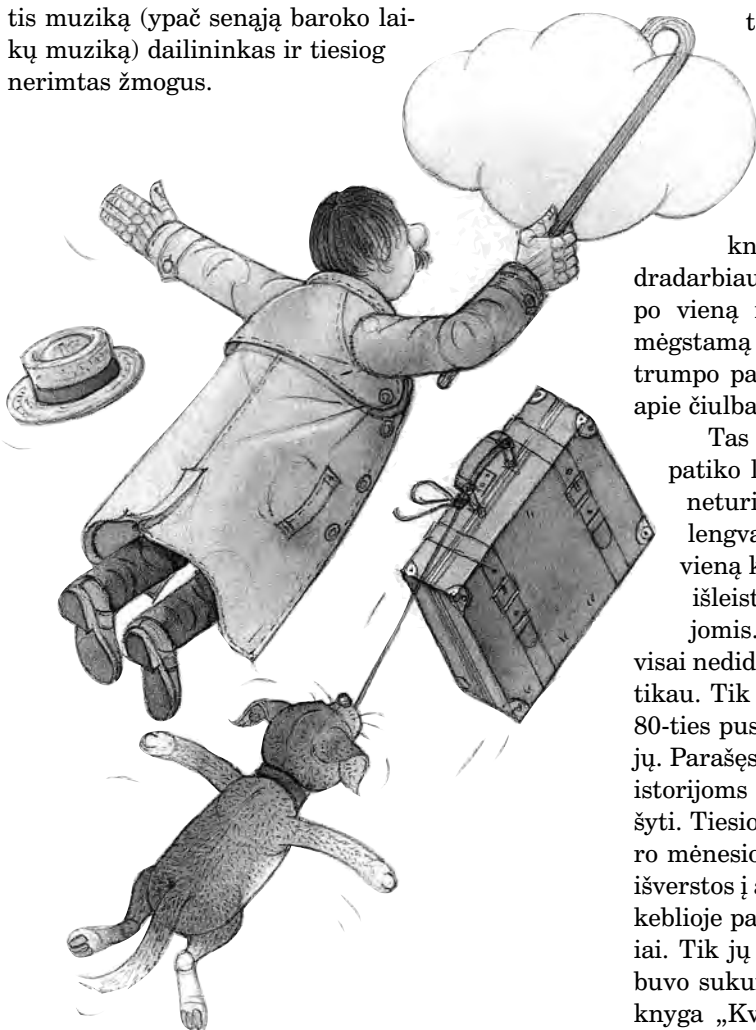
LAIMA APANAČIENĖ

Spali pabaigoje lankydami Lietuvoje, nuėjau į Lietuvos dailininkų sąjungos „Arkos“ galerijoje Vilniuje knygų iliustracijų parodos „Nuo piešinio iki knygos“ atidarymą, kurioje buvo rodomi per pastaruosius penkerius metus sukurti Lietuvos dailininkų darbai. Tarp kitų dailininkų buvo pristatyta ir žymaus dabarties vaikiškų knygelių iliustruotojo ir rašytojo Kęstučio Kasparavičiaus kūryba. Dailininkas yra iliustravęs apie 50 knygų, kai kurios iš jų yra dailininko ir parašytos. K. Kasparavičius yra daugybės konkursų ir parodų laureatas. 1993 m. Bolonijoje jis buvo paskelbtas metų iliustratoriumi, ne kartą apdovanotas Barcelonos, Belgrado ir kitose pasaulio parodose. 2005 m. IBBY Lietuvos skyrius K. Kasparavičiaus knygą „Kvailos istorijos“ pripažino geriausia metų knyga, o Hanso Kristiano Anderseno knyga „Coliukė“ pelnė gražiausios metų knygos titulą Kultūros ministerijos rengiamame konkurse. 2005 m. lietuvių dailininkas buvo nominuotas Astridos Lindgren vardo apdovanojimui, o 2007 m. – H. K. Anderseno premijai. Neseniai K. Kasparavičius gavo „Metų knygos vaikams“ (2009 m.) apdovanojimą.

Apie šį dailininką ir rašytoją esu rašiusi mažiesiems „Draugo“ lietuviukams. Parodoje susipažinau su menininku asmeniškai.

– Grafikas, knygų iliustratorius, rašytojas – tai kas gi iš tikrųjų yra Kęstutis Kasparavičius? O kur dar užmiršta choro dirigavimo specialybė? Kaip nepasiklystate šiame profesijų labirinte?

– Kai palygini tai, ką moku ir kuo užsiimu su tuo, kuo neužsiimu ir nemoku, tai gaunasi ne tiek jau ir daug. Bent jau ne tiek, kad susipainiočiau. O jei pabandyčiau surikiuoti, tai gautųsi maždaug taip: šį tą rašinėjantis ir be galo mėgstantis muziką (ypač senąją baroko laikų muziką) dailininkas ir tiesiog nerimtas žmogus.

– Pradžioje buvo... iliustracijos kitų autorių knygoms. Ar nesunku iliustruoti kitų autorių knygas?

– Taip, iš tikrųjų daugelį metų buvau tik paprastas knygų iliustruotojas. Kol nepabandžiau pats rašyti. Šis būdas tuo žavus, kad esi visiškai laisvas ir gali elgtis su tekstu kaip nori.

Gali bet kada pakeisti ar net išmesti nepatikusią teksto dalį, o tokių pagundų iliustruojant atsiranda gana dažnai. Ir reikia pasakyti, kad man taip patiko pačiam kurti ir iliustruoti savo tekstus, kad dabar visai nebeturiu jokio noro iliustruoti „svetimų“ tekstų. Bent jau šiuo metu tai tikrai. Gal vėliau, kai tos istorijos mano galvoje „baigsis“, vėl grįšiu prie senų įpročių. Kas ten žino.

– Kokias knygas mėgstate skaityti? Kaip knyga patenka ant iliustratoriaus stalo – perskaitėte ir patiko, ar kas nors pasiūlo knygą iliustruoti?

– Labiausiai mėgstu skaityti vaikiškas knygas. Ir ne tik aš vienas. Man jos atrodo žymiai įdomesnės ir protingesnės už didžiąją dalį suaugusiųjų literatūros. Aš pažįstu begalę suaugusiųjų žmonių, kurie labai mielai skaito vaikišką literatūrą. Kodėl taip yra, aš nesimu spręsti.

Labiausiai man patinka anglų vaikų literatūra. Ir jų iliustruotojai. Žinoma, kartais paskaitau ir kokią suaugusiųjų knygą.

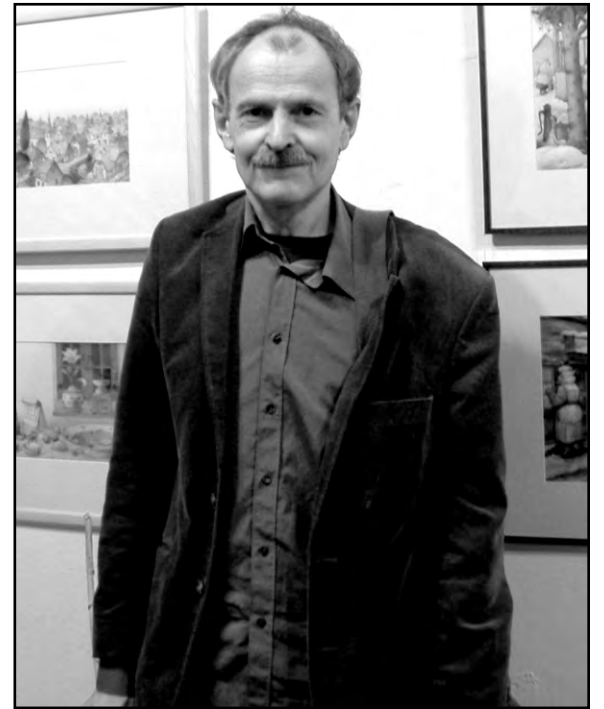
Kaip knyga patenka ant iliustratoriaus stalo? Labai ilgą laiką aš buvau tik knygų iliustruotojas. Ir nė karto neteko knygos pasirinkti pačiam. Paprastai leidėjas pasiūlo knygą, o tu, arba sutinki, arba ne. Dažniausiai, žinoma, sutinki, nes jei vieną kartą atsisakysi, tai kitą kartą gali ir nepasiūlyti. Ir ne visi tekstai visada būdavo tikrai prie širdies. Gal dėl to ir atsitiko taip, kad sulaukęs 48 metų, pats ėmiausi rašyti tekstus.

Tiesiog giliai viduje prisikaupė begalė neįgyvendintų minčių bei sumanymų, ir tai turėjo kažkaip išsiveržti.

– Knygas iliustruojate jau seniai, tačiau pastaruosiu metu vis dažniau matome, kad esate ne tik iliustratorius, bet ir rašytojas. Kada ir nuo ko pradedo tas pasakų kūrimas?

– Rašyti pradėjau visai atsitiktinai. Ir tokiomis keistomis aplinkybėmis, kaip gali atsitikti turbūt tik man. Mano labai mylimas knygų leidėjas Hao Kuang Tsai iš Taipėjaus leidyklos „Grimm Press“ kartą sumanė išleisti tokią gausiai iliustruotą knygą, skirtą paremti nuo pražūtingo žemės drebėjimo, nusiaubusio Taivano salą, vaikams. Toje knygoje dailininkai iš viso pasaulio, bendradarbiaujantys su šia leidykla, turėjo nupiešti po vieną iliustraciją ir šalia pridėti kokį savo mėgstamą tekstuką arba tiesiog patys ką nors trumpo parašyti. Tai gimė mano pirmoji istorija apie čiulbantį žmogų „Giesmininkas“.

Tas trumputis tekstukas ir iliustracija taip patiko leidėjui, kad šis paklausė manęs, ar aš neturiu daugiau tokių istorijų. Ir aš gerokai lengvabūdiškai atsakiau, kad turiu stalčiuje vieną kitą pasidėjęs. Na, jis tuojau pat pasiūlė išleisti nedidelę knygutę su tokiomis istorijomis. Galvodamas, kad leidėjas turi galvoje visai nedidukę 24-ų ar 32-ųjų puslapių knygelę, sutikau. Tik vėliau sužinojau, kad jis turėjo galvoje 80-ties puslapių knygutę, kuriai reikėjo 36 istorijų. Parašęs, kad man reikia šiek tiek laiko išversti istorijoms į anglų kalbą, karštligiškai puolau rašyti. Tiesiog nebuvo kur dingti. Per kokio pusantro mėnesio istorijos buvo ne tik parašytos, bet ir išverstos į anglų kalbą. Reikia pripažinti, kad šioje keblioje padėtyje man labai pagelbėjo šeimos nariai. Tik jų fantazijos ir užsidegimo dėka istorijos buvo sukurtos laiku. Taip atsirado pirmoji mano knyga „Kvailos istorijos“ ir buvo ji išleista visų

Dailininkas ir rašytojas K. Kasparavičius.

Laimos Apanavičienės nuotr.

pirma kinų kalba. O tik gerokai vėliau lietuvių, ispanų, katalonų, korėjiečių, kroatų ir rusų kalbomis.

– Daugelis aktorių, rašytojų, menininkų sako, kad kurti vaikams yra sunkiau nei suaugusiems. Jūsų viena po kitos leidžiamos knygos ir laimimos premijos tarsi rodo, kad Jums pačiam tą daryti nei čia sunku, nei ką. Kodėl suaugusiam dėdei patinka žaisti su vaikais?

– Manau, kad vaikų knygų autoriumi arba gimstama, arba ne.

Aš nerašau specialiai vaikams. Tiesiog rašau apie tai, kas man pačiam svarbu ir įdomu. Prabėgo daug metų nuo tada, kai aš pats karsčiausi po medžius apleistame parke prie savo namų Sienio ežero pakrantėje. Ar aš labai pasikeičiau? Ar taip kitoks? Ar tikrai protingesnis?

Kartais manęs paklausia, kodėl nepabandau rašyti suaugusiems? Taigi, kad jei ir parašyčiau kažką suaugusiems, tai niekuo nesiskirtų nuo mano knygų vaikams. Aš vis galvoju, kad turbūt nei A. Lindgren, nei A. A. Milne, nei L. Carrollis ar B. Potter nekūrė specialiai vaikams. Tiesiog kitaip jie ir negalėjo rašyti.

– Kur semiatės idėjų kūrybai? Kaip dirbate – anksti rytais, kai visi dar miega, ar naktimis, kai jau visi miega? Kas gimsta pirma – piešinys ar tekstas?

– Mintys sklendo aplink mus visur, kaip kokie paukščiai ar debesėliai. Tereikia jas pasigauti. O dirbu aš ir rytais, ir dieną, ir tam tikra prasme sapnuose, miegodamas. Tik prie darbo stalo nemėgstu užsisėdėti ilgiau nei iki 6 valandos vakaro. Akys pavargsta.

Kai galvoju istorijas, tai jas iš karto regiu vaizdais. Kai parašau knygos tekstą, tai jau maždaug įsivaizduoju, kaip knyga atrodys su iliustracijomis. Kartais aš pagalvoju, ar tikrai visi piešiniai turi būti būtinai nupiešti, o istorijos užrašytos? Gal geriau kai kurias iš jų palikti laisvai pleventi ore? Gal laisvų nepagautų istorijų turi būti pakankamai daug, kad turėtume ką sapnuoti, kietai sumigę?

Gal kada nors kurią iš jų pasigaus tas, kuriam tą akimirka ji bus labiau reikalinga nei man, ir galbūt tai bus kaip tik pati svarbiausia jo gyvenimo istorija? Sugautos ir užrašytos istorijos – tai sustabdytos istorijos. Jos, atspausdintos ant popieriaus, jau negali būti kitokios. Visai gali būti, kad kai kurios iš jų nėra labai patenkintos esama pa-

Nukelta į 7 psl.

„Braškių diena”.

Atkelta iš 6 psl.

dėtimi ar kokia ne visai laiminga pa-
baiga ir norėtų pasikeisti?

– Skaitant Jūsų rašytas ir iliustru-
tas knygas stebina žinios iš gyvūnijos ir
augalijos pasaulio? Esate dar ir gamti-
ninkas?

– Nesu gamtininkas tikrąja to žo-
džio prasme. Na, gal tik trupučiuką.
Toks paviršutiniškas mėgėjas dile-
tantas. Bet labai mėgstu visokius gy-
vūnus, naminius ir laukinius. Ir au-
galus taip pat. Ypač medžius. Tačiau
kai reikia kruopščiai prižiūrėti nuo-
savą sodą šalia namo, karpyti gyvat-
vovės, genėti obelis, pjauti veją, grėb-
ti lapus rudenį, tai tos kantrybės ir
kruopštumo man pritrūksta.

– Neseniai režisierius Antanas Glus-
kinas „pasivaikščiojo” Jūsų knygų puslapiams ir tai, ką pamatė, parodė savo kur-
tame spektaklyje „Kvailos ir trumpos istorijos”. Kaip Jums pasirodė Jūsų veikėjai
kitoje erdvėje?

– Tas spektaklis tai buvo tarsi tęsinys mano sumanymo atgaivinti ir suž-
moginti mus supančius paprastus daiktus, kurių įgyvendinau „Kvailose ir
trumpose istorijose”. Taigi tie visi daiktai sužmogėjo pirmiausia mano teks-
tuose, vėliau iliustracijose ir štai dabar dar ir spektaklyje. Ir tas spektaklis
man labai patiko, nepaisant to, kad ten vaidina tik trys aktoriai, o dekoracijos
yra labai kuklios ir minimalios. Viskas paremta daugiausia režisieriaus ir ak-
torių sugebėjimu improvizuoti, persikūnyti ir tiesiog žaisti.

– Esate Vaikų literatūros premijos, tarptautinių ir nacionalinių apdovanojimų
laureatas. Ar apdovanojimai neslegia pečių, netrukdo dirbti?

– Nei labai trukdo, nei padeda. Pats gyvenimas yra šimtus kartų branges-
nis dalykas už pačius vertingiausias ir aukščiausias apdovanojimus. Dievas
nepagailėjo man pačių gražiausių dovanų. Turiu keturis nuostabius vaikus,
mėgstamą darbą, stogą virš galvos ir visa kita, ko reikia žmogui. Tie apdova-
nojimai, tiesą sakant, labiausiai man panašūs į šokoladuką, kuri suvalgai, po-
pieriuką išmeti į šiukšlių dėžę ir pamiršti.

Žinoma, kartais norisi kokio šokoladuko, to nepaneigsi. Žmogus kaip tas
katinas: kai kas paglosto, pradedi murkti: mur, mur, mur... Kai kas paspiria,
kiūtini kur kampan nosį nukabinęs...

– Jei ne paslaptis, kas dabar guli ant rašytojo ir dailininko darbo stalo?

Šiuo metu dirbaujosi prie savo naujausios knygos, kuri vadinsis „Mažoji
Žiema”. Tai dešimties pasakų rinkinys apie žiemą ir baltą spalvą. Žinoma, ne-
reikia manyti, kad vietoje iliustracijų bus tik tušti balti popieriaus lapai, bet
ši knyga turėtų būti labai labai šviesi. □

„Žuvis”. Iliustracijos ir tekstai iš K. Kasparavičiaus knygos „Braškių diena”, 2006.

Kęstutis Kasparavičius

PELĖDA

Vakare, kai sutemsta ir visi žmonės eina miegoti, Pelė-
dai išaušta rytas.

Ji atsibunda, pasiražo lovoje, nusižiovauja ir žvaliai pa-
šoka ant kojų.

Tada atitraukia užuolaidas, įsitikina, ar lauke pakanka-
mai tamsu, ir pradeda daryti mankštą.

Paskui bėga praustis į vonią, greitai papusryčiauja, ta-
da dantų šepetuku kruopščiai išsivalo snapą ir išlekia į lau-
ką paskraidyti.

Pelėda labai gerai mato tamsoje, todėl visą naktį dirba
svarbius darbus: pasigauna kokią pelę, išgąsdina po krū-
mu besislepiantį kiškį, žaibuoja akimis, skraido tarp me-
džių ir šurpiu balsu ūbauja.

Kai žmonėms išaušta rytas ir pateka saulė, Pelėda
skubiai grįžta namo. Užsirakina duris, užtraukia užuolai-
das ir įsijungia televizorių.

Tiesa, televizorius irgi ypatingas – viską rodo juodai.
Teisingiau pasakius, ten išvis nieko nematyti, bent man,
tačiau Pelėda vis dėlto kažką mato. Turbūt žinių laidą, nes
nuolat aikčioja ir piktinasi, kad štai gatvės naktį per daug
apšviestos ar kad – kur tai matyta! – vidury tamsios nak-
ties siautėja nenaudėliai vagys.

Paskui apsirengia pižamą, sukalba kažkokią pelėdišką
maldele ir krenta į lovą miegoti ramiu dienos miegu.

RŪKAS

Vienas žmogus kartą pateko į rūką. Rūkas buvo toks
tirštas, kad nematė kur eiti. Dar blogiau – žmogus net ne-
galėjo jžiūrėti savo kojų.

Reikėjo ką nors daryti, bet buvo labai sunku sugalvoti
ką. Tokiame tirštame rūke net mintys buvo kažkokios mig-
lotos ir neaiškios.

Pagaliau žmogus nusprendė eiti kur akys veda. Ir nu-
ėjo. O jo kojos nužingsniavo į priešingą pusę.

Ilgai jie taip klaidžiojo kas sau. Ir nežinia, kuo tai būtų
baigęsi. Bet staiga papūtė gaivus vėjelis, ir rūkas paleng-
va išsisklaidė.

Čia žmogus pastebėjo, kad jis be kojų. Jo kojos kvilai
šokinėjo kažin kur už gero puskilometro.

Žmogus supykęs švilptelėjo, – panašiai, kaip šaukia
šunį. Ir kojos kaipmat klusniai atbėgo pas šeimininką.

Žmogus vėl galėjo keliauti toliau.

– Kitą kartą, kai eisiu pasivaikščioti, reikės prisirišti ko-
jas už pavadėlių, – tarė sau.

Nebeverkti, bet pradėti džiaugtis

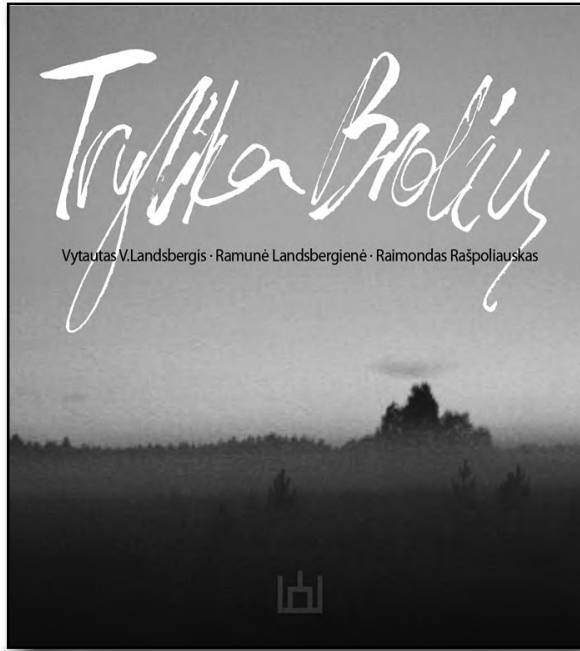
JUOZAS ŽITKAUSKAS

Ne per seniausiai Vytautas V. Landsbergis su žmona Ramune išleido naują kompaktinę plokštelę „Trylika brolių“. Tai – ketvirtasis jų dviejų dainų albumas. Tema aiški ir kryptinga – pokario rezistencija, kuri V. V. Landsbergio kūryboje užima ženklia vietą.

Dainuojamoje poezijoje, arba, kitaip tariant, jo bardiškoje kūryboje tai irgi bene svarbiausia tema. Atsigręžimas į šį mūsų tautos istorijos etapą, nuolatinis domėjimasis pokario partizanų gyvenimu, dainomis V. V. Landsbergi išskiria iš pagrindinių Lietuvos bardų dešimtuko. Be kino filmo „Kai aš mažas buvau“, spektaklio „Bunkeris“ ir kt., dainos partizanų tema „keliauja“ ir po ankstesnes kompaktines plokšteles: „Kaimiečių mantros“ (2004), „Sapnas“ (2007).

Kompaktinėje plokštelėje „Trylika brolių“ – dvylika dainų, iš jų – du yra partizanų sukurtos, trys – lietuvių liaudies dainos karo tematika, dvi – kitų poetų (Vytauto P. Bložės ir Alfonso Nykos-Niliūno) žodžiais ar paties Vytauto V. Landsbergio. Kompaktinės plokštelės šerdyje sudaro to paties pavadinimo daina „Trylika brolių“. Apie ją interneto dienraščiui www.bernardinai.lt jis yra pasakojęs: „Kažkada seniai parašiau eilėraštį apie trylika brolių. Tekste kiekvienas brolis suvokiamas kaip tam tikras gyvenimo etapas – pradedant vaikyste, pirmąja meile, branda ir pamažu artėjant

išėjimo, susilieimo su nebežemiška realybe link. Tas eilėraštis gulėjo kaip tam tikras kodas, bet jaučiau, kad tai turi būti daina. Kai eilėraštis virto daina, aplink jį pradėjo lipti ir kitos dainos, taip atsirado 13 dainų. Tačiau viena daina nesuskambėjo, tad 13 brolių turi 12 dainų.“

Naujoji kompaktinė plokštelė „Trylika brolių“.

Klausytis „Trylikos brolių“ nenuobodu, tiksliai ir įdomiai dainos sudėliotos. Atrodo, kad ne tik

jose, bet ir tarp jų yra tam tikras siužetinis ryšys. Jeigu „Gegutėje“ (žodž. V. P. Bložės) girdime pasakojimą apie pokarį iš šiandienos perspektyvos, tai kita plokštelėje esanti autentiška partizanų daina „Oi sakalėli“ rūsčią to laikotarpio realybę atskleidžia per partizano dialogą su sakalėliu. Nėvengiama ironijos, įslaptintos filosofinės potekstės („Guli Dievas sau ramus, / stribas auna jam batūs“, „Dievas šypsosi į usą, / Dievui gaila stribo blusų“). Ši daina, dažnai girdima ir V. V. Landsbergio autoriniuose koncertuose, dažnai publiką priverčia šypnelėti. Ryšį su apdainuojamu laikotarpiu sustiprina R. Rašpoliausko (jis šias dainas ir aranžavo) grojimas klavišniais, fleita, kitais instrumentais. Ir ne tik sustiprina, bet suteikia šviesumo, viltingumo. Taip R. Rašpaliauskas kompaktinę plokštelę priartina prie pagrindinio, anot V. V. Landsbergio, tikslo – „nebeverkti dėl šio skaudaus mūsų tautai laikotarpio, dėl tos gausybės jaunų vyrų, žuvusių Lietuvos miškuose. Nebeverkti ir pradėti džiaugtis, kad esame ainiai tų, kurie nebijojo. (...) per dainą norėjau pasiekti tą neskaudėjimo būseną.“

Keletas šios kompaktinės plokštelės dainų – iš „Kaimiečių mantrų“. Tačiau įžvalgesnis klausytojas čia gali pasigesti „Vosilkų“, kuri yra minėtoje pirmoje V. V. Landsbergio kompaktinėje plokštelėje ir kuri skambėjo per „Trylikos brolių“ pristatymą Vilniaus mokytojų namuose. Tada atlikėjas prisipažino, kad į naujausią kompaktinę plokštelę ne visos jo repertuare esančios partizaniškos dainos pateko. Lieka laukti naujo albumo. □

Nacionalisto dienoraštis

Atkelta iš 2 psl.

nacionalistu? Aš negaliu. O Andrius Kubilius? Tuo labiau negaliu. Žodžio „tauta“ iš pastarojo nesu girdėjęs, nors su „buržuaziniais nacionalistais“ bendrauja, jų balsais mielai naudojasi.

O R. Ozolas iš savo dienoraščio neišbraukė šių eilučių: „Aš nacionalistas. Nacionalizmas, o ne kas kita yra mano jėgų šaltinis. O ką tai reiškia, tegul aiškinasi kiekvienas pagal savo kvailumo laipsnį“ (1994 m.). Neišbraukė, nors galėjo. Dar daugiau, šį žodį, Europos Sąjungoje beveik uždraustą, sovietmečiu sukruvintą, reabilitavo. Per tautą, tautas jis mato išsigelbėjimą nuo globalizacijos, kosmopolitizmo, liberalizmo, naikinančių tautas ir valstybes, kaip jas naikino Sovietų Sąjunga.

„Pagrindinis principas – tai nacionalinės sąmonės ugdymas, nacionalizmas. Mažos tautos nacionalizmas šiandieniniame pasaulyje nepavojingas niekam, o naudingas ir jai, ir ateities pasauliui“ (1974 m.).

„Kai kas sako, kad nacionalizmas – tai akla meilė savo kraštui, savo tautai. Akla meilė yra šovinizmas, nesvarbu, kokios jo raiškos formos. Nacionalizmas yra pagarba savo tautai ir kitoms tautoms, gerbiančioms tavo tautą“ (1986 m.).

„Aš neneigiu, kad rusas gali būti Lietuvos pilietis, bet kodėl jis negali būti Lietuvos rusas? Arba kodėl negali būti Lietuvos žydo? Kad tai nepatinka Leonidui Donskiui, tautybę laikančiam atgyvena? Anksčiau taip galvojo ir mums piršo Henrikas Zimanas. Žinom, kuo tai baigėsi. Tai gal atgyvena yra ne lietuviai, o donskiai?“

Deja, deja! Tokios kalbos nepatinka ne tik L. Donskiui. Jos nepatinka ir T. Venclovai, ką tik tapusiam šių metų tolerancijos žmogumi. Beje, man atrodo, kad kosmopolitas T. Venclova netolerantiškas mūsų intelektualams, kurie nevadina lietuvių žydšaudžiais, kurie vis dar myli kaimą, pastoviai gyvena Lietuvoje ir nevažiuoja į Ameriką. R. Ozolas puikiai žino, kad nemėgsta jo ir „šian-

R. Ozolo šaržas.

dieniniai komjaunuoliai“.

„Tai tas globalistinis jaunimėlis, kuris proteguoja ir praktikuoja vadinamąją toleranciją ir tolerantiškumą, arba neprincipingumą, t.y. gyvenimo tuštybę. Kaip anie skelbė, reikalavo ir praktikavo ištikimybę komunizmo principams, taip šie skelbia ir praktikuoja debilumą – be lyčių skirtumo, be šeimos, be šalies, be vertybių, be idealų, be – juo labiau – principų. Tai reiškia ne žmonių kėlimą viršun, o leidimą apačion. Visumos požiūriu – tai šia ‘ideologija’ besivadovaujančių bendruomenių degradavimas ir nuginklavimas kitų bendruomenių atžvilgiu. Kai kyla islamiškosios bendruomenės ir valstybės, kai kyla Kinija, tokia ‘europiečių’ filosofija yra slaptų islamo agentų veikimo būdas, vidinė Europos grėsmė“ (2006 m.).

Taip tai taip, bet R. Ozolas pamiršta Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją. „Kas yra Visuotinė žmogaus teisių deklaracija? Atsakau: tai Komunistų partijos manifesto vertimas. Vertimas į šiuolaikinio materializmo kalbą... Visuotinėje žmo-

gaus teisių deklaracijoje idealizmo nerasi nė su žiburiu, čia viskas konkrečiu ir aišku: yra žmogus, žmogus yra laisvas, tu su žmogum privalai elgtis kaip su laisvu, žmogus turi teisę gyventi, kur nori, žmogus turi teisę tikėti, kuo nori ir t.t., ir pan... Tiems, kurie tų nuostatų vykdyti nenori, yra žmogaus teisių teismai, kurie paskelbs verdiktą su pasekmėmis, dėl kurių galėsi tik gailėtis. O kad būtų mažiau kančių, kad tu galėtum lengviau įsiliesti į tų ‘teisių’ globalumą, jomis pagrindžiama ir Jungtinių Tautų veikla, ir Europos Sąjungos konstitucija, ir Tūkstantmečio programa – viskas, kas tik įmanoma.“ (2005 m.).

„Vadinamosios žmogaus teisės... yra ne kas kita, kaip egoisto teisės, vartotojo teisės – teisės be pareigų, tapusios mažumų teisėmis, mažumų kovos priemone prieš didžiumas, t.y. prieš bet kokius strategiškai svarbius bendrumus. Tai buvo svarbi totalitarizmų idėjinio įveikimo priemonė, tik pasitelkus ją buvo išklibinta ir žlugo Tarybų Sąjunga, tačiau po to tuoj ji, ta priemonė, atsikuko prieš pačią Europą, tapdama tautų tingumo ugdymo ir imigrantų agresyvumo mokymo priemone“ (2005 m.).

Nors daugiau kaip prieš metus įstatymus leidžiamojon ir vykdomojon valdžion nacionalistai (partizanai, tremtiniai, sąjūdininkai) pasodino tarsi ir savus žmones, bet apie tautą, tautiškumą – niekur nė žodžio, žiniasklaidoje – vien liberalizmas, vien kosmopolitizmas, R. Ozolo žodžiais tariant, bevaisis kaip mulas. Bet nacionalizmas dar gyvas, kol gyva Lietuva, kol joje dar yra lietuvių.

Nors jau užverčiau 730-tą „Suvokimų“ puslapį, su R. Ozolu atsiveikinti dar nenoriu. Drauge su juo vis dar mąstau apie mūsų praradimų istoriją, tokią nepanašią į A. Bumblausko, E. Gudavičiaus, A. Nikžentaičio Lietuvos istorijas. Kaip ir R. Ozolui, rūpi mūsų kultūra, mūsų kalba. Kaip ir jis, matau didžiulius pavojus mūsų egzistencijai. Todėl dar sakau – iki kito karto su R. Ozolu.

Romualdas Ozolas. *Supratimai. Parinktos 1956–2006 metų metafizinio dienoraščio mintys. „Naujoji Romuva“.* Vilnius, 2007, 730 p.